

Základy práce v tíme

Cieľ prednášky

Cieľom prednášky je uviesť základné zásady pre formovanie, vedenie a komunikáciu v tímoch riešiacich konkrétne projekty, pracovné úlohy alebo problémy.

Obsah

- Úloha vedúceho tímu
- Belbinova teória úloh v tíme
- Odhad budúcej efektívnosti tímu
- Zahájenie práce tímu
- Niektoré nástroje pre tímovú prácu
  - Diagram štyroch polí
  - RACI diagram
  - Brainstorming
  - Diagram príčin a následku
  - Multivoting
- Riadenie konfliktov
- Technika vyjednávania
- Techniky komunikácie

Úloha vedúceho tímu

V tímoch riešiacich konkrétne projekty, pracovné úlohy alebo problémy je jednou z dôležitých požiadaviek schopnosť vedúceho tímu vytvoriť a viesť členov tímu, podieľajúcich sa na riešení projektu.

Vedúci tímu by mal najmä:

- **stanovovať priority**
- **plánovať**
- **vedieť počúvať**
- **vedieť vyjednávať a riešiť konflikty**
- **mať určité schopnosti komunikovať a prezentovať**

Podľa Keith Davisa, zásadami **efektívneho počúvania** sú najmä:

- nehovoriť - keď hovorím, nemôžem počúvať partnera
- pomáhať partnerovi hovoriť uvoľnene, nerozptyľovať ho - kreslenie ceruzkou na papier k tomu zaiste vedie
- ukázať partnerovi, že ho naozaj počúvate – ak si čítate e-maily počas rozhovoru, asi to ťažko dokážete
- vcítiť sa do pocitov partnera – pohľad očami iných ľudí môže pomôcť
- byť trpezlivý – poskytnúť partnerovi dostatok času
- nepreháňať kritiku a argumentáciu
- pýtať sa

Významnou úlohou vedúceho tímu je zostaviť efektívny tím. Jednou z možností, čím sa pri zostavovaní tímu riadiť, je využiť poznatky tzv. **Belbinovej teórie** úloh v tíme.

Belbinova teória úloh v tíme

Meredith R. Belbin definoval deväť potrebných rolí, ktoré by mali byť členovia tímu schopní zohrať, aby efektivita práce tímu bola čo najvyššia:

ROLA	OČAKÁVANÉ SILNÉ STRÁNKY	PRÍPUSTNÉ SLABÉ STRÁNKY
KREATÍVEC (PLANT)	Tvorivý, s veľkou predstavivosťou, neortodoxný; rieši náročné problémy	Ignoruje details; príliš zaneprázdnený, aby dokázal efektívne komunikovať
VYHLADÁVAČ (RESOURCE INVESTIGATOR)	Extrovertný, komunikatívny, entuziastický; využíva možnosti, rozvíja kontakty	Preháňa optimizmus; po počiatočnom „vzplanutí“ rýchlo „vyhasína“
KOORDINÁTOR (COORDINATOR)	Skúsený, sebavedomý a schopný vedúci; objasňuje ciele, urýchľuje procesy rozhodovania a dobre deleguje zodpovednosti a právomoci	Môže sa zdať manipulujúcim; vlastnú prácu občas deleguje na ostatných
PRERÁŽAČ (SHARPER)	Inšpirujúci, dynamický, rád pracujúci pod tlakom; má energiu a odvahu prekonávať prekážky	Má sklony provokovať a napádať pocity ostatných
VYHODNOCOVAČ (MONITOR EVALUATOR)	Rozvážny, strategicky myslíaci, bystrý; hodnotí všetky možnosti, posudzuje presne	Chýba mu „ťah na bránku“ a schopnosť inšpirovať ostatných; nadmieru kritický
TEAMOVÝ HRÁČ (TEAM WORKER)	Rád spolupracuje, prístupný, vnímavý a diplomatický; dokáže počúvať, buduje, odstraňuje „trecie plochy“	Málo rozhodný v kritických situáciách, ľahko ovplyvniteľný
REALIZÁTOR (IMPLEMENTER)	Disciplinovaný, spoľahlivý, do určitej miery konzervatívny, ale výkonný; nápady mení na skutočnosť	Niekedy málo pružný, s pomalou reakciou na nové príležitosti
DOKONČOVATEĽ (FINISHER)	Svedomitý a snaživý, pátra po chybách a omyloch ostatných; dochvilný	Prehnane úzkostlivý, nerád deleguje na iných, puntičkár
ŠPECIALISTA (SPECIALIST)	Cieľavedomý, iniciatívny, konkrétne zameraný; poskytuje výnimočné vedomosti a schopnosti	Úzko zameraný, ponorený príliš do technickej stránky, prehliada "celkový obraz".

Odhad budúcej efektívnosti tímu

Prisúdenie jednotlivých rolí jednotlivým členom tímu (napr. aj za pomoci nejakej stupnice) umožní odhadnúť budúcu efektívnosť vytváraného tímu, prípadne inšpiruje k jeho zmene, doplneniu a pod.:

ROLA	ČLEN 1	ČLEN 2	ČLEN 3	ČLEN 4	ČLEN 5	ČLEN 6	ČLEN 7	ČLEN 8	TEAM
KREATÍVEC (PLANT)	8	2	4	2	2	6	3	7	8
VYHLÁDÁVAČ (RESOURCE INVESTIGATOR)	6	1	3	1	2	8	4	9	8
KOORDINÁTOR (COORDINATOR)	2	4	5	2	2	8	4	3	8
PRERÁŽAČ (SHARPER)	6	2	2	2	0	4	2	8	8
VYHODNOCOVAČ (MONITOR EVALUATOR)	4	4	4	4	4	3	7	1	7
TEAMOVÝ HRÁČ (TEAM WORKER)	3	10	9	8	1	5	3	2	10
REALIZÁTOR (IMPLEMENTER)	3	8	10	10	2	3	2	2	10
DOKONČOVATEĽ (FINISHER)	0	9	7	10	7	2	9	0	10
ŠPECIALISTA (SPECIALIST)	7	0	2	1	10	2	7	4	10

0 – 3 = nehodí sa

4 – 7 = mohol by byť

8 – 10 = hodí sa

Zahájenie práce tímu

Dôležité pre prácu tímu je od začiatku sa dohodnúť na tom, ako môžu byť jeho členovia čo najefektívnejší. V princípe sú štyri oblasti, ktoré by sa mali pri zahájení práce tímu vyjasniť:

- **úloha tímu**, t.j. čím, v akom rozsahu a s akým cieľom sa má tím zaoberať
- **pravidlá činnosti tímu**, t.j. najmä ako často sa budú členovia tímu schádzať, akým spôsobom sa bude plánovať a hodnotiť činnosť - jedným z možných nástrojov je tzv. diagram štyroch polí (*Quad Chart*), prípadne akým spôsobom budú prijímať rozhodnutia
- **zodpovednosti**, t.j. kto, komu a za čo je zodpovedný – jedným z možných nástrojov je tzv. RACI diagram
- **šírenie informácií (komunikácia)**, t.j. kto a s čím bude oboznamovaný – takisto použiteľný RACI diagram
- **spätná väzba**, t.j. ako naložiť a využiť názory členov tímu a ich okolia na problémy, prínosy a pod. (diagram štyroch polí môže poslúžiť aj pre tento účel)

Keďže najpravdepodobnejšou formou koordinácie činnosti tímu budú schôdzky tímu, od vedúceho tímu sa očakáva, že zaistí (podľa Richarda D.Irwina) najmä:

- relevantnú a užitočnú náplň
- zvolávanie schôdzok s dostatočným predstihom a s informáciou o programe
- minimálne potrebnú účasť (nemusia sa vždy zísť všetci)
- optimálnu dĺžku trvania
- zhrnutie na záver

Jednoduché nástroje pre prácu v tíme (1)

Diagram štyroch polí (*Quad Chart*) je jednoduchým nástrojom, vhodným pre záznam informácií a plánu akcií napr. zo schôdzky tímu.

Štyrmi poliami sú:

- dosiahnuté úspechy (napr. od poslednej schôdzky)
- plán aktivít (napr. do nasledujúcej schôdzky)
- aktuálne problémy
- plán aktivít pre vyriešenie aktuálnych problémov

projekt/problém:	dátum:
DIAGRAM ŠTYROCH POLÍ	
DOSIAHNUTÉ ÚSPECHY:	PLÁN AKTIVÍT:
AKTUÁLNE PROBLÉMY:	PLÁN AKTIVÍT PRE VYRIEŠENIE AKTUÁLNYCH PROBLÉMOV:

Jednoduché nástroje pre prácu v tíme (2)

RACI diagram je jednoduchý nástroj na stanovenie zodpovedností a informovanosti:

Responsible – ten, kto danú aktivitu priamo vykoná, môže ísť aj o viac osôb (viacej „R“)

Accountable – ten, kto je zodpovedný za výsledok aktivity, ktorú realizuje (-ú) „R“. Musí mať právomoci a „právo veta“, pričom pre danú úlohu to musí byť len jedna osoba (jedno „A“)

Consulted – ten, s ktorým je potrebné sa poradiť pred rozhodnutím alebo vykonaním nejakej aktivity (ak je to vôbec potrebné !). Snahou musí byť podľa možnosti minimalizovať počet „C“.

Informed – ten, kto má byť o rozhodnutí alebo vykonaní nejakého kroku informovaný (ak je to vôbec potrebné !). Takisto musí byť snahou minimalizovať počet „I“.

projekt/problém:				dátum:			
RACI DIAGRAM							
AKTIVITA/ ÚLOHA	OSOBA / ČLEN TEAMU						
	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7
A1	I			A	R		R
A2		C	A			R	
A3	I			A	R	R	
A4			C	A			
A5			A		R	R	
A6	I	A				R	R
A7	I		C	A			R

Jednoduché nástroje pre prácu v tíme (3)

Brainstorming je metódou generovania kreatívnych myšlienok, názorov, postojov. Najmä v súvislosti s hľadaním príčin nejakého problému sa často spája s použitím diagramu príčin a následku (*C&E Diagram*, diagram rybej kostry, *Fishbone Diagram*, Ishikawov diagram).

Brainstormingom sa nemusí nevyhnutne riešiť problém alebo pripravovať plán opatrení. V spojení s inými nástrojmi, napr. multivoting, by mal napr. priviesť tím ku konsenzu, ako sa uberať v riešení problému ďalej.

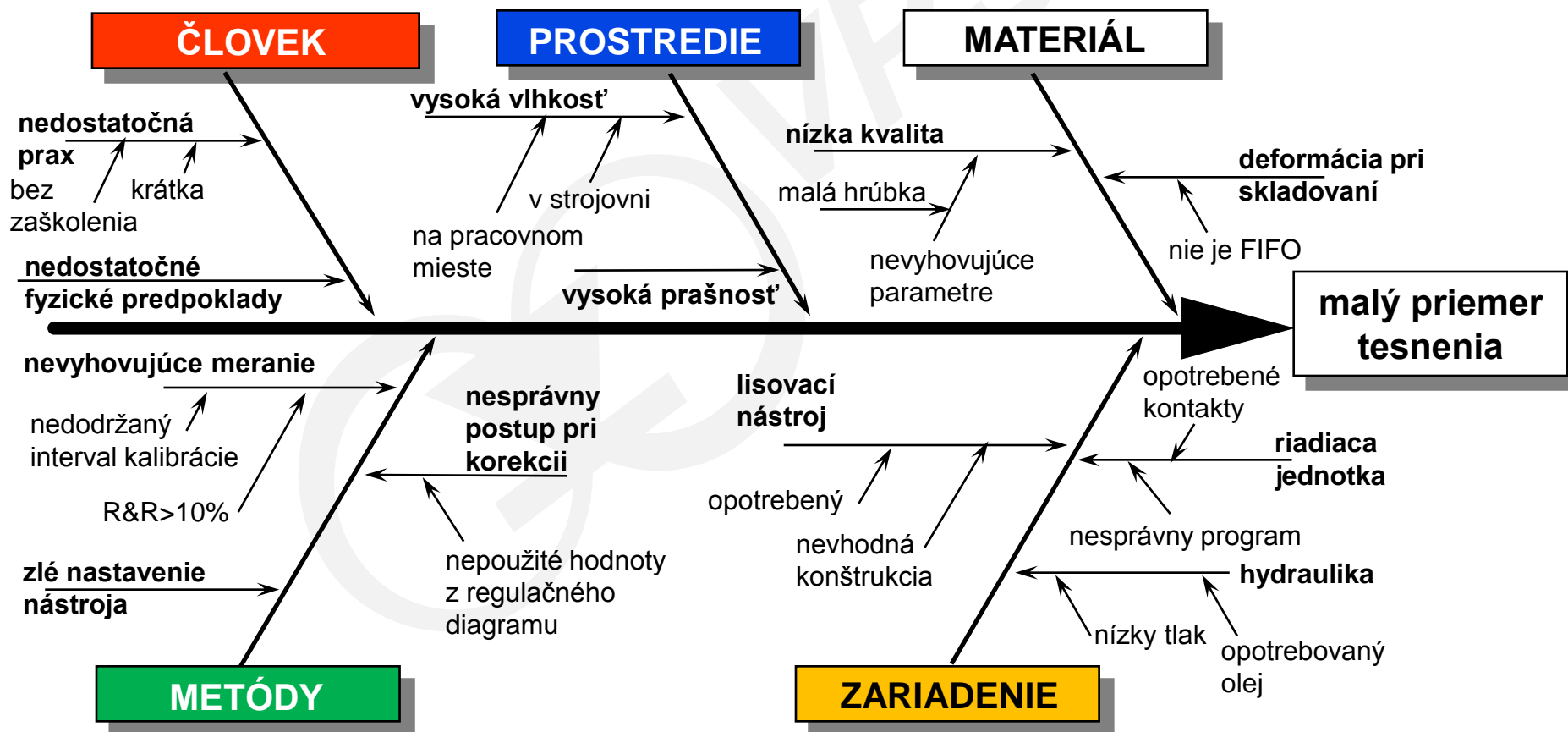
Základné princípy brainstormingu sú:

- generovať čo najviac nápadov a myšlienok, kvantita je dôležitá; zaznamenať všetky nápady
- aj keď sa myšlienka môže zdať polovičná alebo nezmyselná, má svoju cenu, pretože môže poslúžiť ostatným
- neodrádzať ostatných kritikou alebo hodnotením; k hodnoteniu príde neskôr
- umožniť každému hovoriť
- všetko zaznamenať bez úpravy názorov, iba zapísať tak, ako myšlienka odznela
- nechať myšlienky dozrieť, nekončiť brainstorming príliš skoro

Kritika je v brainstormingu zakázaná !

Jednoduché nástroje pre prácu v tíme (4)

Diagram príčin a následku (*C&E Diagram*, diagram rybej kostry, *Fishbone Diagram*, Ishikawov diagram, 4M/5M/6M diagram) je nástrojom, ktorý je podporou brainstormingu najčastejšie pri hľadaní príčin nejakého problému. Možné príčiny sú vo všeobecnosti sústredené do 5 kategórií – človek (*manpower*), prostredie (*mothenature*), materiál (*material*), metódy (*methods*), zariadenie (*machine*):

Jednoduché nástroje pre prácu v tíme (5)

Výber z viacerých možností (*Multivoting*, vážené hlasovanie) je často používanou metódou, ako vybrať napr. najlepšie riešenia či najpravdepodobnejšie príčiny z vopred pripraveného veľkého množstva názorov (napríklad pomocou brainstormingu), ktoré však môže byť v odôvodnených prípadoch už pred použitím tohto nástroja zredukované.

Postup:

- pripraviť zoznam možností pre výber (príčiny, riešenia...), prípadne ich označiť
- prideliť účastníkom určitý počet bodov (hlasov) ***n***, počet hlasov musí byť menší ako 50% z celkového počtu možností
- každý účastník pridelí postupne ***n, n-1, ... 1*** bodov (hlasov) jemu vybraným možnostiam
- sčítaním bodov (hlasov) pre jednotlivé možnosti vznikne ich poradie

názor možná príčina	hlasujúci							súčet	poradie
	Adam	Miro	Boris	Gerta	Eva	Juro	Noro		
chýbajúca kalibrácia	1			2		2		5	6
opotrebené kontakty		4	1	3	1			9	3
vysoká prašnosť						1	1	2	8
nízky tlak v hydraulike			3	1				4	7
nezaškolení pracovníci	2	3			4	3	4	16	2
malá hrúbka materiálu								0	9
opotrebený nástroj	4	1	2	4	3	4	3	21	1
opotrebený olej		2	4					6	5
zlé nastavenie nástroja	3				2		2	7	4

Práca v tíme a riadenie konfliktov

Tím prechádza podľa Bruce. W. Tuckmana (1965) určitým vývojom v štyroch štádiách:

- **forming** – členovia sú neskusení, ale nadočkaví a zapálení pre vec
- **storming** – členovia sú konfrontační, myslia individualisticky, zvykajú si na svoje úlohy
- **norming** – členovia spolupracujú, o veciach diskutujú, zameriavajú sa na ciele
- **performing** – členovia sú skúsení, zameraní na procesy, dosahujú ciele

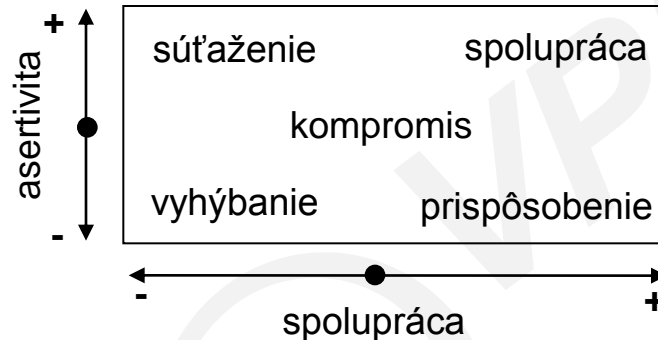
V rámci týchto vývojových štádií je nedeliteľnou súčasťou práce tímu aj **konflikt** ako výsledok vzájomne sa vylučujúcich cieľov alebo pohľadov, prejavujúci sa navonok emocionálnymi prejavmi ako sú strach, hnev a ignorancia.

Niektoré konflikty sú v ľudských vzťahoch nevyhnutné, najmä, ak činnosť jedinca alebo skupiny má byť riadená činnosťou iného jedinca alebo skupiny. Výsledok konfliktu môže byť v niektorých prípadoch pozitívny pre obe strany konfliktu (tzv. „win-win“ situácia - lepšie pochopenie problému, zistenie spoločnej snahy o zlepšenie, lepšie porozumenie stanoviska druhého, zvýšená motivácia a pod.), v iných prípadoch negatívny pre jednu alebo obe strany konfliktu („win-lose“ situácia – izolácia jednej strany, „lose-lose“ situácia - nežiadúce následky pre obe strany) a niekedy dokonca irelevantný (ani pozitívny ani negatívny vplyv pre obe strany konfliktu).

Práve umenie riadiť konflikt je jedným z dôležitých predpokladov práce vedúceho tímu aj žiadúceho vývoja tímu naprieč všetkými jeho vývojovými štádiami.

Výsledok konfliktu

Výsledok konfliktu sa dá znázorniť dvojrozmerným modelom - Maticou riešenia konfliktov (Thomas, 1975), ktorá znázorňuje možné vyústenie konfliktu v závislosti od miery asertivity (asertivita – snaha presadiť sa, vyniknúť) a miery ochoty spolupracovať každej zo strán konfliktu:

Úlohou vedúceho teamu je vyhodnotiť mieru asertivity a spolupráce každej zo strán konfliktu a predvídať tým jeho vyústenie, ktorým môže byť:

- **vyhýbanie sa riešeniu:** „loose-loose“ situácia (v prípade konfliktu jednotlivca a skupiny: „ja prehrám, vy prehráte“)
- **prispôsobenie sa riešeniu:** „loose-win“ situácia (v prípade konfliktu jednotlivca a skupiny: „ja prehrám, vy vyhráte“)
- **súťaženie o riešenie:** „win-loose“ situácia (v prípade konfliktu jednotlivca a skupiny: „ja vyhrám, vy prehráte“)
- **spolupráca na riešení:** „win-win“ situácia (v prípade konfliktu jednotlivca a skupiny: „ja vyhrám, vy vyhráte“)
- **kompromis v riešení:** dosiahnutie neutrálnej situácie, v ktorej sa zmenšia rozdiely a dosiahne sa čiastočná spokojnosť oboch

Technika vyjednávania

Techniky vyjednávania sa koncentrujú na vyjednanie dohody medzi jednotlivcami alebo skupinami. K nej je potrebný vždy aj určitý stupeň spolupráce, pretože pri vyjednávaní ide o výmenu myšlienok a názorov a zmenu vzťahov tak, aby viedli k dohode.

Spôsob vyjednávania s cieľom dosiahnúť „win-win“ situáciu je založený na úsilí oboch strán o úspešnú dohodu, teda nie ako súťažná hra, ktorá má na konci víťaza a porazeného. Tento spôsob vyjednávania by mal prebiehať v štyroch krokoch (Reck, 1985):

- vypracovať win-win plán: definovať vlastný cieľ, ktorý sa má dosiahnuť vyjednávaním a cieľ, ktorý je predpokladaný u druhej strany; pri predpokladaných rozdieloch pripraviť alternatívne riešenia, aby dosiahnutie cieľa druhej strany viedlo k tomu istému na strane našej
- vybudovať win-win vzťahy medzi oboma stranami, založené na lepšom poznaní a vzájomnej dôvere
- dosiahnuť win-win dohody: druhá strana nesmie mať pocit, že dosiahnutá dohoda nie je dobrá, pretože takáto situácia sa dá prirovnať k tomu, ako keby nebola urobená žiadna dohoda
- udržiavať win-win atmosféru: starať sa o vytvorenú vzájomnú dôveru aj keď akcia (projekt, riešenie problému) končí.

Techniky komunikácie

Techniky komunikácie možno rozdeliť do kategórií podľa smeru toku informácií:

Komunikácia smerom dole (*Downward Flow of Communication*) je prenosom informácií, príkazov a rozhodnutí od vedúceho tímu k jeho členom (v širšom slova zmysle od nadriadených k podriadeným) vo forme:

- pokynov a vysvetlení pokynov
- vízie a misie, politiky a postupov
- spätnej väzby

Komunikácia smerom hore (*Upward Flow of Communication*) je prenosom informácií od členov tímu k jeho vedúcemu (v širšom slova zmysle od podriadených k nadriadeným). Poskytuje možnosť dozvedieť sa, „čo sa deje dolu“, pričom však najmä vo vzťahoch nadriadenosti a podriadenosti si treba uvedomiť typický jav (najmä vo väčších podnikoch) – informácie zdola sú filtrované a skresľované najmä z dôvodov:

- zatajenie informácií, ktoré môžu diskreditovať
- tendencia hovoriť manažérom (najmä autoritárskym typom) iba to, čo chcú počuť
- v typickom podniku, manažér nie je obkolesený iba spojencami; existuje súťaž a rivalita o manažérske pozície

Na zvýšenie spoľahlivosti informácií zdola slúžia nástroje ako sú politika otvorených dverí, prieskumy a dotazníky, systémy podávania návrhov, osobné stretnutia a pod.

Horizontálna komunikácia zodpovedá výmene informácií na tej istej úrovni riadenia.

Použitá literatura

Lean Six Sigma – Michael L. George, McGraw-Hill, 2002

Zavádíme Metodu Six Sigma – Peter S. Pande a kol., TwinsCom, s.r.o., 2002

The Certified Six Sigma Black Belt Primer – Quality Council of Indiana, 2001

